

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ЖУРНАЛІСТИКИ

УДК 070:316.6:159.95

DOI <https://doi.org/10.32782/2710-4656/2025.5.2/22>

Авраменко І. А.

Запорізький національний університет

ПЕРЕОРІЄНТАЦІЯ РЕДАКЦІЙНОГО ФОКУСУ НА ПОЧАТКУ ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ

У статті здійснено аналіз функціонування медіасистеми України в умовах повномасштабного вторгнення Російської Федерації (лютий 2022 – лютий 2023 рр.). Зазначений період визначається безпрецедентними проявами кризового менеджменту в інформаційній сфері та глибинною переоцінкою ролі журналістики у системі національної безпеки.

Емпіричну основу дослідження становлять результати якісно-кількісного анкетування представників понад п'ятдесяти регіональних редакцій різних типів власності та форматів. Застосована методологія дала змогу простежити трансформацію редакційних пріоритетів українських медіа протягом першого року широкомасштабного вторгнення – від етапу шокової адаптації до формування стабільних стратегій комунікації та забезпечення інформаційної стійкості.

Визначено ключову тенденцію досліджуваного періоду – концептуальну реконфігурацію редакційного фокусу, що проявилася в інституційному зсуві від традиційного порядку денного (політика, економіка, культура) до імперативів стратегічного воєнного часу. Простежено зростання частки матеріалів, присвячених гуманітарним і безпековим аспектам.

Окрему увагу приділено змінам у професійних та етичних стандартах журналістики. Провідним етичним принципом діяльності редакцій у зазначений період стало безумовне дотримання вимог безпеки та нерозголошення чутливої інформації. Водночас зафіксовано варіативність стилістичних підходів: від нейтрального, об'єктивованого тону до використання патріотично забарвленої лексики.

Результати дослідження підтверджують, що українські медіа виконували функцію важливого чинника національної стійкості, зберігаючи суспільну довіру та забезпечуючи ефективну протидію російській дезінформації. Отримані висновки мають науково-практичне значення для подальшого розвитку теорії журналістики кризових ситуацій і медіаменеджменту в умовах воєнного стану.

Ключові слова: інформаційна стійкість, воєнна журналістика, українські медіа, дезінформація, регіональні редакції, стратегічні комунікації, кризовий менеджмент.

Постановка проблеми. Повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року спричинило глибоку трансформацію українського медіапростору та стало каталізатором радикальних змін у соціально-політичному середовищі. В екстремальних умовах медіа були змушені оперативно адаптуватися. Перший рік вторгнення, супроводжуваний активними бойовими діями та інтенсифікацією гібридних інформаційних атак, став критичним етапом для перевірки адаптивного потенціалу українських медіа.

Особливого значення набули питання довіри до медіа, забезпечення інформаційної стійкості та

ефективної взаємодії журналістики з інституціями державної влади, військовими структурами й громадянським суспільством. Водночас, наразі відсутня цілісна наукова модель опису роботи медіа у воєнний час, що вимагає оперативного узагальнення набутого практичного досвіду.

Проблема дослідження полягає у визначенні механізмів і тенденцій переорієнтації редакційного фокусу українських медіа протягом першого року повномасштабного вторгнення, а також у з'ясуванні ролі журналістики як чинника національної стійкості та ключового елемента системи стратегічних комунікацій у воєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання трансформації медійних процесів в умовах повномасштабного вторгнення набуває дедалі більшої уваги з боку наукової спільноти

В роботах українського науковця Є. Гончаренка досліджується, як війна вплинула на регіональні засоби масової інформації та змінила їхню роль у політичній системі [1, с. 43].

А. Зубар досліджує питання особливостей матеріалів на тему війни в перші 100 днів повномасштабного вторгнення як таких, що відрізняються від подальшого воєнного контенту в наступні місяці [2, с. 41].

С. Безчотнікова та Н. Зражевська займаються вивченням впливу російсько-української гібридної війни на український медіаландшафт та медіаспоживання [3, с. 6]. І. Тонкіх аналізує інформаційні пріоритети аудиторії в умовах воєнного стану [4, с. 56]. В. Шевченко і А. Тульчій відслідковують динаміку емоційності під час повномасштабного вторгнення. [5, с. 53] Компаративним аналізом виробництва контенту під час війни займається Н. Стеблина. [6. 39] Еволюцію новинного контенту під час повномасштабного вторгнення досліджує А. Андрієва [7. с. 71].

Постановка завдання. Метою даної роботи є аналіз деяких трансформаційних процесів української медіасистеми, а саме переорієнтація редакційного фокусу на початку повномасштабного вторгнення з лютого 2022 по лютий 2023 року

Для досягнення цієї мети було поставлено такі завдання:

Дослідити зміни редакційного фокусу та контентних пріоритетів українських медіа у перший рік широкомасштабного вторгнення.

Попри зростаючий науковий інтерес до трансформації медіапростору, більшість наявних досліджень зосереджується на окремих аспектах журналістської діяльності або короткотермінових змінах. Наукова лагуна полягає у відсутності системного концептуалізованого осмислення першого року повномасштабного вторгнення як етапу структурного перелому, який охоплює фази шокової адаптації, кризового управління та стратегічного переосмислення редакційних практик.

З огляду на це, запропонована робота має на меті частково забезпечити систематизацію цих процесів, фокусуючись на механізмах і тенденціях реконфігурації редакційного фокусу українських медіа в умовах повномасштабного вторгнення.

Виклад основного матеріалу. В основу нашої роботи лягли результати соціологічного опиту-

вання, реалізованого кафедрою журналістики Університету митної справи та фінансів.

Соціологічне дослідження «Редакційна відповідальність і практика» було проведене у рамках виконання науково-дослідної роботи кафедри журналістики УМСФ «Соціальний і технологічний аспекти трансформації медіасфери України у воєнний і поствоєнний періоди» (№ держреєстрації 0123U100195). Над дослідженням працювали: професор кафедри журналістики УМСФ, доктор наук з державного управління, професор В.М. Дрешпак, старший викладач кафедри журналістики УМСФ, доктор філософії із журналістики В.С. Бабенко, асистентка кафедри журналістики УМСФ, аспірантка ЗНУ І.А. Авраменко.

Експертне опитування представників регіональних і місцевих медіа проходило переважно у прифронтових регіонах України у травні – червні 2025 року з використанням анкети, сформованої у застосунку Google Forms. Відповіді на поставлені запитання надала 51 особа.

Аудиторія цих медіа на момент опитування переважно була зосереджена у таких областях: (рис. 1).

Вибір регіональних медіа як об'єкта емпіричного аналізу зумовлений їхньою особливою роллю в комунікативному забезпеченні життєдіяльності місцевих громад в умовах повномасштабного вторгнення. На відміну від національних медіа, що здебільшого орієнтуються на загальнодержавний контекст, саме регіональні редакції виступають ключовими джерелами інформації про діяльність органів місцевого самоврядування, локальні безпекові виклики та соціальну динаміку в конкретних територіальних громадах.

Об'єктом нашого дослідження є трансформаційні процеси українського медіапростору з лютого 2022 року по лютий 2023 року.

Предметом статті є переорієнтація редакційного фокусу українських медіа в умовах першого року повномасштабного вторгнення.

Результати цієї роботи мають значущість як для подальших академічних студій, спрямованих на вивчення функціонування медіа у кризових умовах, так і для практичного застосування з боку редакційних колективів, закладів медіаосвіти, державних інституцій та міжнародних організацій, що реалізують політику підтримки незалежних ЗМІ в умовах збройного конфлікту.

Результати та обговорення. Аналіз отриманих емпіричних даних дозволив виокремити низку ключових викликів, які постали перед українськими журналістами у 2022 році. На нашу

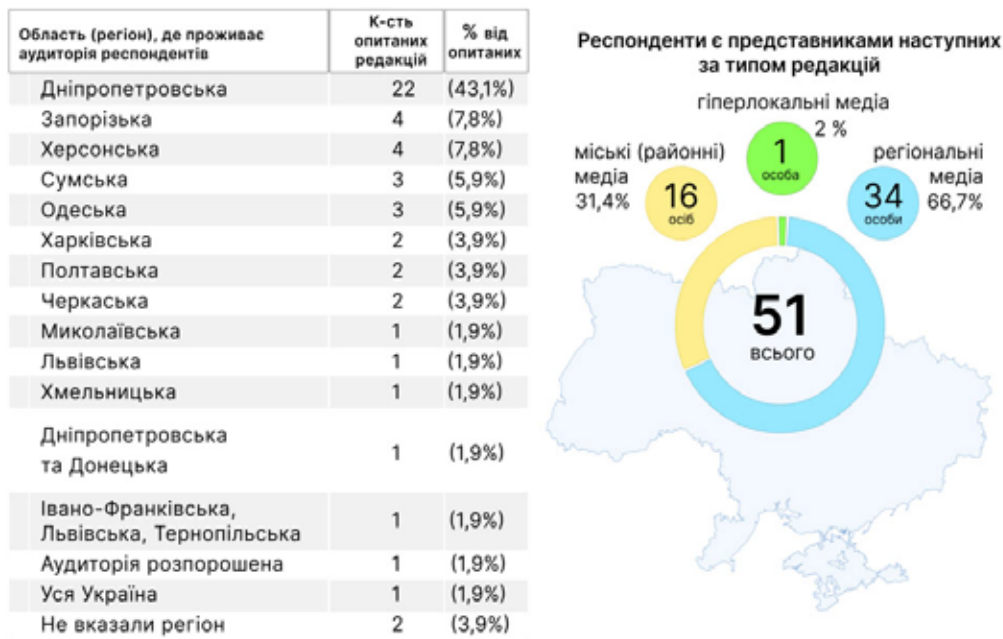


Рис. 1. Аудиторія цих медіа на момент опитування переважно була зосереджена у таких

думку, насамперед, маємо зосередитися на переорієнтації редакційного фокусу.

Після початку повномасштабної війни українські редакції були змушені змінити тематику та пріоритети у своїй роботі, зосередившись передусім на війсьній повістці та суспільно важливій інформації.

Найбільш значущою трансформацією, за результатами опитування, стало зосередження редакційної уваги на оперативному інформуванні населення про безпекову ситуацію в регіонах. Цей вектор визначили як пріоритетний 47% респондентів.

Подібна зміна фокусу в умовах активної фази бойових дій була зумовлена нагальною потребою населення в актуальній інформації про ракетні обстріли, евакуаційні заходи, гуманітарну допомогу та переміщення військових формувань. Оперативне інформування в цьому контексті набуло значення життєво необхідного ресурсу, що безпосередньо впливав на фізичну безпеку громадян.

Зазначене зростання ролі оперативного інформування є особливо показовим у контексті діяльності регіональних засобів масової інформації. На відміну від національних медіа, які зосереджували свою увагу переважно на загальнодержавному вимірі подій, регіональні редакції стали ключовим джерелом локалізованої інформації, що мала критичне значення для безпеки населення. Зокрема, йдеться про:

– повідомлення про обстріли, вибухи, сигнали повітряної тривоги, напрямки евакуації, функціонування так званих «зелених коридорів»;

– підготовку інструктивних матеріалів щодо алгоритмів дій під час обстрілів, у разі втрати зв'язку, а також рекомендацій стосовно пошуку укриттів;

– інформування про місця надання гуманітарної допомоги.

У ситуації повномасштабної військової агресії журналісти опинилися перед безпрецедентним викликом – необхідністю оперативного, точного й безперервного інформування населення задля збереження його життя та здоров'я. За відсутності наперед визначених алгоритмів дій для подібного кризового сценарію, медіафахівці були змушені самостійно формувати моделі реагування та комунікації. Попри тривалий досвід функціонування в умовах гібридного конфлікту (від 2014 року), на момент початку повномасштабного вторгнення у більшості редакцій не було розроблено офіційних протоколів інформаційної взаємодії на випадок надзвичайної безпекової ситуації.

Згідно з дослідженням MDF, на початку повномасштабного вторгнення 60,5% опитаних медіа не мали окремого документа, який регламентує дії організації під час форс-мажорів [8].

Для порівняння, у BBC існує звід правил, який офіційно називається BBC Editorial Guidelines (Редакційні настанови BBC) [9]. Йдеться про їхній головний документ, що визначає, як журналісти та

Як змінилися ваші редакційні пріоритети та критерії відбору новин після повномасштабного російського вторгнення у лютому 2022 року?

51 ответ



Рис. 2. Пріоритетом стало надання оперативної інформації про безпеку ситуацію

редакції діють у будь-якій ситуації – від щоденної роботи до форс-мажорів, збройних конфліктів чи криз.

Мовна та емоційна адаптація до умов війни. Одним із важливих векторів переорієнтації редакційного фокусу стала стилістична та емоційна адаптація контенту до умов збройного конфлікту. Так, 39% опитаних зазначили, що акцентували увагу на темах рішучості, єдності та патріотизму, що свідчить про активну участь медіа в процесах мобілізації суспільства та посилення громадянської ідентичності. Ця тенденція узгоджується з висновками В. Чекштуріної, яка відзначає посилення патріотичного дискурсу в українських медіа у період війни [10, с. 53].

Як зазначає Л. Чередник, безумовно, у медіа так само, як і в суспільстві, були й підйоми (як на початку воєнних дій), і спади, і знову підйоми, що зумовлено психологічними особливостями громадян, які перебувають упродовж тривалого часу в стані напруги. Та головна місія масмедіа в надзвичайно тяжких умовах сьогодення – підтримувати моральний дух українців, допомогти вистояти, витримати все й перемогти ворога [11, с. 75].

Водночас 31,7% респондентів повідомили про перехід до більш нейтрального, фактичного стилю викладу інформації. Така зміна може бути інтерпретована як спроба зберегти довіру аудиторії через підвищення стандартів точності й верифікації, а також як реакція на умови інтенсивного інформаційного протистояння.

Близько 25% респондентів акцентували на зростанні ролі емоційних і співчутливих наративів у контенті. Це, у свою чергу, може бути розці-

нено як індикатор посилення емпатійного виміру журналістики воєнного часу, в якому зростає значення людського досвіду, емоційного зв'язку з героєм матеріалу та розуміння глибини гуманітарних наслідків війни

Окрему тематику у висвітленні подій становила гуманітарна проблематика. Так, майже 12% опитаних респондентів вказали, що їхня редакційна увага значною мірою була зосереджена на питаннях допомоги внутрішньо переміщеним особам.

Водночас 15,7% респондентів зазначили, що редакційна політика їхніх медіа не зазнала істотних змін. Така позиція може свідчити як про стабільність редакційного курсу в умовах кризи, так і про потенційну інерційність у процесах адаптації до зміненого інформаційного середовища.

Трансформація форматів і стилістики подачі. Воєнні обставини суттєво вплинули на жанрову й стилістичну структуру медійного контенту. За результатами опитування, 60,8% респондентів зафіксували зростання інтересу аудиторії до форматів сторітелінгу, насамперед до матеріалів, у яких висвітлюються персональні історії осіб, які постраждали внаслідок бойових дій. Ця тенденція свідчить про переорієнтацію журналістської уваги на людиноцентричний підхід у висвітленні подій, що проявляється у фокусі на особистому досвіді, індивідуальному переживанні травматичних обставин та суб'єктивному баченні реальності.

До початку повномасштабної війни сторітелінг в українських медіа, як правило, асоціювався з розважальним або лайфстайл-контентом (історії особистого успіху, романтичні наративи тощо).

Натомість в умовах збройного конфлікту цей формат трансформувався й набув нових функціональних характеристик: він став інструментом фіксації колективного травматичного досвіду, засобом рефлексії подій воєнного часу, а також джерелом створення й збереження історичної пам'яті.

Як слушно зазначає О. Юрченко, в українському контексті сторітелінг виконує не лише комунікативну, а й дипломатичну функцію: він сприяє формуванню міжнародної громадської думки та протидіє деструктивним наративам, що поширюються з боку країни-агресора [12, с. 68].

Ще 17,6% опитаних звернули увагу на зростання популярності пояснювальних форматів, зокрема Q&A, інструкцій, гайдів і туторіалів. Актуалізація такого типу контенту є свідченням зростання запиту аудиторії на чіткі, структуровані знання, необхідні для прийняття оперативних рішень, навігації в середовищі підвищеної небезпеки, а також забезпечення базового рівня особистої безпеки.

Розвиток форматів і адаптація до нових умов. Окремі редакції у 2022 році активізували використання репортажних форматів і аудіоконтенту, зокрема подкастів - про це повідомили 11,8% респондентів. Такий вектор розвитку засвідчує прагнення до збереження живого діалогу з аудиторією в умовах, коли доступ до традиційних форматів (зокрема польових зйомок чи вуличних відеоопитувань) був обмежений через бойові дії або окупацію населених пунктів.

Зокрема, представники релокованих редакцій вказували на вимушений пошук альтернативних форматів взаємодії з аудиторією, пов'язаний із неможливістю проводити відеозйомки в публічному просторі. Це сприяло ширшому впровадженню дистанційних засобів комунікації, включно з інтерактивними онлайн-форматами.

Висновки. Проведене дослідження встановило радикальну переорієнтацію редакційного фокусу українських медіа протягом першого року повномасштабної агресії РФ. Виявлено пряму залежність між регіональною безпековою ситуацією та змістом, жанровою структурою й динамікою медіаконтенту.

Редакційна діяльність вийшла за межі традиційної інформаційної функції, взявши на себе нові ролі, продиктовані воєнним часом: оперативне інформування про загрози, емоційна підтримка аудиторії, фіксація воєнних злочинів та збереження національної ідентичності. При цьому відсутність наперед визначених кризових протоколів призвела до вимушеної імпровізації, що, своєю чергою, підвищило ризики для достовірності контенту та безпеки аудиторії. Ці умови спричинили зростання етичного навантаження на журналістів та виявили брак належної фахової підготовки в галузі кризової комунікації.

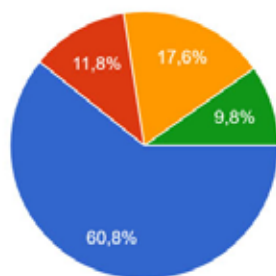
Ключовою позитивною тенденцією стала висока адаптивність медіа, їхня здатність до швидкої переорієнтації та ефективний позитивний вплив на аудиторію через поширення мотивуючого та безпекового контенту.

Результати дослідження мають прикладне значення для розробки стратегій функціонування медіа в умовах надзвичайних ситуацій. Вони також є основою для оновлення освітніх програм з журналістики, зокрема шляхом включення до навчальних курсів компонентів кризової комунікації та специфіки висвітлення збройних конфліктів.

До перспективних напрямів подальших досліджень належать: вивчення довгострокових структурних наслідків війни для національної медіа-системи; розроблення редакційних протоколів на випадок надзвичайних ситуацій; аналіз ефективності альтернативних моделей фінансування медіа в умовах економічної нестабільності.

Які нові формати контенту набули популярності у вашому медіа протягом 2022 року?

51 ответ



- значно зросла потреба в сторітелінгу: історії переселенців, військових, підприємців тощо, які постраждали...
- ми активно розвивали формат ефірів, репортажів з місця подій, подкасти з аналізом поточної ситуації
- зросла популярність пояснювальних матеріалів (Q&A, каруселі, лонгріди), які допомагали аудиторії розібратися...
- інший варіант

Рис. 3. Під час першого року повномасштабного вторгнення значно зросла потреба в сторітелінгу

Список літератури:

1. Гончаренко Є. Проблеми розвитку регіональних ЗМІ в умовах війни в Україні. *Політикус : наук. журнал*. 2024. № 4. С. 43–50. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/21438>
2. Зубар А. Специфіка тематики воєнного контенту регіонального онлайн-медіа “Insider Media” протягом лютого 2022 – травня 2022 року. *Агора. Журнал соціальних наук*. 2023. Вип. 1, № 2. С. 41–53. DOI: <https://doi.org/10.25264/2786-9202/1.2-41-53>
3. Безчотнікова С. Український медіаландшафт під час війни (2022–2024 рр.): трансформація, реакція на війну, динаміка медіаспоживання / С. В. Безчотнікова, Н. Зражевська // Інтегровані комунікації. 2024. № 2 (18). С. 6–14. URL: <https://repository.mu.edu.ua/jspui/handle/123456789/8541> (дата звернення: 20.09.2025).
4. Тонкіх І. Специфіка формування новинного контенту журналістських телеграм-каналів в умовах воєнного стану. *Держава та регіони. Серія: Соціальні комунікації*. 2023. № 2 (54). С. 56–64. DOI: [http://dx.doi.org/10.32840/cru2219-8741/2023.2\(54\).7](http://dx.doi.org/10.32840/cru2219-8741/2023.2(54).7)
5. Шевченко В., Тульчій А. Динаміка емоційності під час повномасштабного вторгнення у телеграм-каналах професійних та аматорських медіа. *Public networks and communications*. 2024. № 2 С. 53–58. DOI: <https://doi.org/10.31558/3083-5895.2024.2.8>
6. Стеблина Н. Компаративний аналіз виробництва інформаційного контенту професійними ЗМІ та телеграм-каналами (на прикладі новин “Дзеркала тижня” та “Україна сейчас”). *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»: журналістика*. 2023. № 2 (6). С. 39–46. DOI: <https://doi.org/10.23939/sjs2023.02.039>
7. Андреева А. Вплив війни на українські онлайн-медіа: еволюція новинного контенту у 2021–2025 роках: кваліф. роб. магістра : Національний університет “Львівська політехніка”. Львів, 2025. 71 с. URL: <https://ena.lpnu.ua/items/beeb2620-f6e4-47f1-aa06-a7852f207924> (дата звернення: 20.09.2025).
8. Стан українських регіональних медіа 2023 року. URL: <https://research.mediadevelopmentfoundation.org/2023.html> (дата звернення: 20.09.2025).
9. BBC Editorial Guidelines. URL: https://www.bbc.co.uk/editorialguidelines/documents/bbc-editorial-guidelines-2025.pdf?utm_source=perplexity
10. Чекштуріна В. Роль медіа у формуванні політичного дискурсу в умовах російсько-української війни. *Публічне управління і політика*. 2024. № 1. С. 53–62. DOI: <https://doi.org/10.70651/3041-2498/2024.1.06>
11. Чередник Л. Діяльність українських масмедіа під час російсько-української війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 75–81. DOI: <https://doi.org/10.32461/2409-9805.2.2.022.263976>
12. Юрченко О. Український сторітелінг під час війни – джерело інформації для світу : кваліф. роб. магістра / наук. керівник О. В. Усманова. Запоріжжя : ЗНУ, 2024. 68 с. URL: <https://dspace.znu.edu.ua/jspui/handle/12345/24195> (дата звернення: 20.09.2025).

Avramenko I. A. REORIENTATION OF EDITORIAL FOCUS AT THE ONSET OF RUSSIA'S FULL-SCALE INVASION OF UKRAINE

This article presents an analysis of the functioning of Ukraine's media system during the full-scale invasion by the Russian Federation (February 2022 – February 2023). The examined period is marked by unprecedented manifestations of crisis management within the information sphere and a profound re-evaluation of journalism's role in the system of national security.

The empirical basis of the study comprises the results of a qualitative and quantitative survey conducted among representatives of more than fifty regional editorial offices of diverse ownership structures and formats. The adopted methodological framework made it possible to trace the transformation of Ukrainian media editorial priorities throughout the first year of the large-scale invasion – from the stage of shock adaptation to the development of stable communication strategies and the consolidation of informational resilience.

The study identifies a key trend characteristic of the analyzed period – a conceptual reconfiguration of editorial focus manifested in an institutional shift from the traditional news agenda (politics, economy, culture) toward the imperatives of wartime strategic communication. A notable increase in the share of materials devoted to humanitarian and security-related issues was observed.

Particular attention is paid to the evolution of professional and ethical standards of journalism. The dominant ethical principle guiding editorial activity during this period was the unconditional adherence to security protocols and the non-disclosure of sensitive information. At the same time, stylistic variability was recorded – ranging from a neutral, objectified tone to the use of lexicon imbued with patriotic connotations.

The findings confirm that Ukrainian media operated as a crucial factor of national resilience, maintaining public trust and ensuring an effective counteraction to Russian disinformation. The conclusions of the study

possess both theoretical and practical significance for the further advancement of the theory of crisis journalism and media management under the conditions of martial law.

Key words: *information resilience, wartime journalism, Ukrainian media, disinformation, regional editorial offices, strategic communications, crisis management.*

Дата надходження статті: 25.10.2025

Дата прийняття статті: 20.11.2025

Опубліковано: 29.12.2025